https://doi.org/10.53656/bel2026-2s-7

КАК ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ОБУЧЕНИЕТО ПО ЧУЖД ЕЗИК СИ ПОМАГАТ

Боряна Николова
Национална финансово-стопанска гимназия

Резюме. В настоящата статия се разглежда принципната взаимовръзка между обучението по български език и обучението по чужд език в средното училище въз основа на нагласите на ученици от 8. клас. Мнението им се изследва чрез проведена анкета, която търси отговор на въпроса как влияе изучаването на българския език върху изучаването на чужд език и обратно. Обръща се внимание на полезността и обвързаността на езиковите учебни предмети през погледа на анкетираните. Изследването се стреми да напомни и да актуализира важни въпроси относно обучението по роден и чужд език, за да направи изводи, полезни за теорията и практиката на езиковото обучение.

Ключови думи: обучение; български език; чужд език; анкета; ученици; нагласа

Съставената анкетата на тема „Как обучението по български език и обучението по чужд език си помагат“ е попълнена от 50 ученици и включва 12 въпроса с отворен и избираем отговор.

Анализът на отговорите на учениците се съсредоточава предимно върху моментите с пряко значение за преподаването на български език и на чужд език.

Първият въпрос от анкетата изяснява, че 26 ученици изучават английски език, а 24 изучават немски език.

В отговор на втория въпрос 21 от анкетираните категорично посочват, че знанията по български език им помагат при изучаването на чужд език, 26 отбелязват „донякъде“ и само трима дават отрицателен отговор. Още в началото на анализа се забелязва, че повечето ученици разчитат на изучаването на български език в училище като фактологично условие за своето чуждоезиково обучение.

В статията The Role of Mother Tongue in Shaping Educational Outcomes (Karunanithi & Sivanathan, 2025) се отрежда решаваща роля на майчиния език за формирането на образователните резултати чрез подобряване на

когнитивното развитие, академичните постижения и културната идентичност. Изводите са, че ранното обучение по роден език води до по-добро разбиране, критично мислене и умения за грамотност, които след това служат като основа за ефективно изучаване на допълнителни езици и предмети. Освен това обучението по роден език благоприятства приобщаването, увереността и чувството за културна принадлежност.

До голяма степен настоящото изследване потвърждава посочените изводи, съсредоточавайки се върху взаимовръзката между обучението по роден – български – език и обучението по чужд език.

Запитани „С какво най-много ти помага българският език при изучаването на чуждия език?“, повечето ученици отговарят – „За разбиране на граматиката“, а почти половината – „За обогатяване на речниковия запас“ и „За разбиране на езиковите правила“.

Откроява се значимостта на пълноценното изучаване на граматиката на българския език в началото на гимназиалния етап на обучение. Осмокласниците считат също обогатяването на речниковия запас и разбирането на езиковите правила, благодарение на обучението си по български език, за един от главните фактори за успеваемост в обучението по чужд език в училище.

Съвсем естествено проличава логичната и полезна ученикова нагласа за оптимално овладяване на езиковите знания и умения на базата на добре изградена основа от езикови компетентности. Езиковите компетентности спомагат до голяма степен усъвършенстването на ключовите компетентности, важни за изграждане и реализиране на пълноценната личност на ученика. **Това, от своя страна, обуславя необходимостта от повече упражнителни уроци, подчертава важността на уроците за развиване на комуникативните компетентности и разбира се – необходимостта от насърчаване на силната вътрешна нагласа на учениците.**

Прецизно анализираните отговори на въпроса „Според теб помага ли чуждият език да развиваш уменията си по български език? По какъв начин? (можеш да отбележиш повече от един отговор на този въпрос)“ показва, че почти всички от анкетираните имат склонността да забелязват прилики и разлики между езиците.

В наскоро проведен урок на тема „Книжовноезикови норми. Правоговор и правопис“ учениците бързо откроиха разликата по отношение на записването в свързан текст на имената на дните от седмицата, на месеците, на сезоните и на календарните периоди съответно с главна буква в английския език и с малка буква в българския език.

Част от респондентите избират и следните допълнителни отговори: „Подобрявам уменията си за писане и говорене“ (14 ученици), „Научавам повече за структурата на езика“ (12 ученици), „Изучаването на чужд език засилва мотивацията ми да напредвам и в обучението по български език“ (10 ученици).

Статията Sustainable Development of High School English Learners in China: Motivation and Its Impact on Their English Achievement (Jiao & Liang, 2022) проучва нагласи на ученици от две представителни гимназии в Пекин и провинция Шандонг.

Вътрешната структура на мотивацията за изучаване на английски език от учениците в гимназията е описана като съвкупност от вътрешен интерес, учебна ситуация, социална отговорност и личностно развитие. Емпиричните данни в посоченото проучване обаче показват, че вътрешният интерес има най-ниската средна стойност сред четирите вида мотивация. Отбелязва се, че този резултат би повлиял осезаемо на участието и постиженията на учениците в обучението. Подчертава се, че Шандонг и Пекин са две от водещите образователни области в Китай, впечатляващи със своите образователни ресурси и резултати, но външният натиск също се увеличава. Отчитат се влияещи фактори, като приемния изпит за колеж и стремежа към оценки. Изследователите са обезпокоени, че спад във вътрешния интерес на учениците да изучават втори език, би отслабил принципно инициативата на учениците в ученето. Възможни решения, които се набелязват, са добри стратегии за преподаване с цел засилване на интереса на учениците най-вече чрез насърчаване на комуникативните способности и вътрешните интереси на учениците.

По-нататък в настоящата статия отново ще се потвърди важността на вътрешната мотивация на учениците в обучението по роден и по чужд език за положителните резултати в образователния процес в дългосрочен план.

На въпроса „Кое ти е по-лесно – да изучаваш граматиката на българския език или на чуждия език?“ 20 от учениците отговарят „На българския език“, 19 – „На чуждия език“, и 11 – „И на българския, и на чуждия“. Отговорът на този въпрос показва, че граматичните правила на българския книжовен език се оказват по-лесно усвоими за учениците, но с едва забележим превес.

Повечето отговори на въпроса „Защо е важно да познаваш добре родния си език, когато учиш чужд език?“, се обединяват около необходимостта на учениците да знаят добре граматиката на родния си език, за да имат добра основа и да разбират езиковите правила и на чуждия език. Голяма част от учениците категорично заявяват, че да учат чуждия език, е немислимо, ако не знаят българския книжовен език. Повечето от анкетираните посочват, че изучаването на българския език им помага с това да сравняват приликите и разликите с чуждия език, който изучават.

Справка относно откроената нагласа на учениците да се позовават на прилики и разлики в езиковите системи на български и на чужд език, намира релевантност в доклада Systematic use of mother tongue as learning/teaching resources in target language instruction (He, 2012), в който се изследва как системното използване на родния език може да подпомогне усвояването на чужд

език, подчертавайки ролята на родния език като ресурс в чуждоезиковото обучение. В изследването се посочват три различни начина, чрез които обучението по роден език помага на обучението по чужд език – използване на приликите между двете езикови системи от учениците, използване на разликите между двете езикови системи проактивно или реактивно и използване на концептуалното разбиране на учащите в обучението по роден език за изучаване на чужд език.

В настоящото изследване се открива аналогична зависимост между обучението по родния (български език) и втория целеви език.

Ето какви отговори още дават запитаните ученици.

„Българският език ми помага с разбиране, мотивация и най-вече да съм грамотен човек.“

„Защото, когато знаем частите на речта, глаголните времена, е ясно изучаването.“

„Защото това е родният ми език и го използвам по-често.“

„За да не забравиш родния си език!“

„За да не се объркаш прекалено много, когато учиш чужд език.“

„За да разбереш за какво се говори, и да разбереш граматиката.“

„Ако учиш чужд език с желание, води до добри резултати и можеш да го научиш като роден.“

„Защото обучението по български език ме мотивира да говоря и да пиша повече.“

„Важно е да знаеш родния си език, защото, когато учиш чужд език, знанията от българския език помагат в повечето случаи.“

„Защото знанията ти по български език могат да запълнят пропуските ти по чуждия език.“

„Защото може да ти помогне да имаш по-добра езикова култура и по-развита книжовност.“

„За да имаме по-добра рутина.“

„Ако не познаваме добре родния си език и правим много грешки при писане и говорене, ще е доста по трудно и обучението по чужд език.“

В по-задълбочен аспект изследването извежда и необходимостта от изграждането и усъвършенстването на учениковия стереотип за учене и в частност за учене на език. Осмокласниците вече имат положена основа, която може да бъде развита най-вече благодарение на силна вътрешна нагласа за учене и с подкрепящата функция на външната мотивация. В инструментариума на обучението помощта на учителя за усъвършенстване на стереотипа на учене на учениците също е от голяма значимост.

След внимателен анализ става ясно, че за анкетираните изучаването на българския език има важна роля за изучаването на чужд език. Ценността на българския език изхожда от възприемането му като роден, от една страна, и

като базисно условие за усвояването на езиковата система на чуждия език, от друга. Затвърждава се и анализът на третия въпрос от анкетата, водещ до разбирането, че учениците разчитат на оптимално усвояване на граматиката на българския език. Те се нуждаят да развият по-добре и граматичните си компетентности в обучението по чужд език.

Относно мотивацията за изучаване на българския език и изучаването на чуждия език, разгледана като съвкупност от вътрешен интерес, учебна ситуация, социална отговорност и личностно развитие, проличава по-скоро преимуществото на социалната отговорност и на стремежа към личностно развитие.

Въпросът „Какъв е твоят съвет към други ученици, за да им е по-лесно да учат чужди езици чрез знанията си по български език?“ получава отговори, които логично кореспондират с предходните разсъждения на учениците.

Почти всички от респондентите отправят съвети като тези, че е много важно учениците да знаят граматиката на български език и да се изразяват добре, за да могат да съставят правилно изречения на чуждия език. И отново, както проличава и в предходни отговори – да намират прилики и разлики, да се опитат да намерят взаимовръзка между българския и чуждия език. Да разберат, че чрез знанията по български език могат да се учат да превеждат и на други езици, както и обратно, защото така се упражняват повече и на български, и на другия изучаван език.

Учениковите нагласи проличават и в останалите съвети, които отправят към други ученици.

– Да внимават в часовете, за да изградят стабилна основа и по-лесно да надграждат.

– Да гледат чужда медия с български субтитри и да свържат двете лексики.

– Да използват повече речник.

– Да учат нови думи повече, най-вече граматиката, и да имат богат речник.

– Да се вслушват в учителите си, но да се упражняват и сами.

– Да преписват текстове, да гледат филми, да четат книги, като записват непознатите думи.

– Да научат добре българския език, защото, когато познаваш много добре един език, всеки следващ се учи много по-лесно.

– Важно е да попаднат на добър учител, който им обяснява езика по лесен и разбираем начин, както и да им е интересно.

– Да имат силна мотивация да учат, защото в бъдеще това най-много помага.

– Да четат книги, да гледат филми, да следят чуждестранна музика, за да разбират по-лесно словореда на дадения език.

– Да внимават в час и да не изостават в обучението по нито един от езиците.

– Да учат повече.

Отличават се и отговорите на учениците на въпроса **„Защо е много важно да пишеш правилно на български език? А на чужд?“,** тъй като сочат силен стремеж към изграждане на писмена култура. Основополагащото мнение е, че е изключително важно да пишат правилно на български език!

Ето как например отговарят запитаните осмокласници:

– И за двата езика правописът е важен.

– Да, защото така се запазва езикът.

– Защото това е твоят език и трябва да пишеш правилно.

– Важно е за граматиката и за разбиране на езика.

– За да сме грамотни и да правим добро впечатление на всички.

– Важно е, защото трябва да пишем добре на родния език, а после и на чуждия.

– Защото българският е роден, а на чуждия – за да могат да те разберат.

– Важно е да се пише правилно на всеки език.

– Когато говориш с някого писмено, той може да си направи извод колко дисциплиниран и интелигентен човек си.

– За да си грамотен.

– Важно е да пишеш правилно на всеки език.

– За да се предава точният смисъл и да се прави добро впечатление.

– За да могат да се изразяват правилно.

– Ако не можеш да пишеш правилно на български език, ще бъркаш думите и на чужд език.

– Защото това показва, че си образован и грамотен.

– На български: за ясна комуникация; на чужд: за професионален успех.

– Вижда се колко си интелигентен.

– За да имат богата култура.

– За да си намериш по-лесно работа и да не те мислят за необразован.

– За да правиш по-добро впечатление и да имаш по-добра среда.

– За да се изразяват правилно и когато пишат текст, да не допускат грешки.

– Защото е добре да има умни хора.

– За да може хората да ме разбират.

– Защото чрез българския език се обогатяваш.

– Важно е, защото езиците са богатство.

– Така изразяваш личната си грамотност, интелигентност и ставаш уважаван и способен да се развиваш.

– Важно е да пишеш на български, защото винаги ще ти напомня, че можеш....

– Важно е да сме грамотни, защото ние сме българи. Българският език е един от най-сложните и трудни езици – сложен правопис, пунктуация и граматика.

– В чуждия няма толкова много правила.

– Важно е, защото правилното писане на чужд или на роден език показва речниковия ти запас, както и грамотността, която трябва да се подобрява с времето.

– Много е важно да сме грамотни, задължително е да знаем родния си език, защото сме истински българи.

– Българският език е труден, но важен и за способността да научим и чужд, който също ще ни бъде необходим.

– За да не се създава двусмислие на изказването.

– Ако не сме грамотни, това издава нашия нисък умствен капацитет.

– За да си грамотен и да имаш добра езикова култура.

– Трябва да познаваш родния си език на първо място най-добре, защото така придобиваш повече яснота, авторитет и запазваш езика.

– За да изглеждаш умен.

– Българският език е роден и трябва да се знае.

– Защото показва, че си учил и какви умения си изградил.

Значим е и въпросът „Мислиш ли, че до голяма степен интересът към сферата, в която искаш да се развиваш занапред, се заражда в часовете по български език?“. По-голяма част от учениците отговарят положително, а по-малка част дават отрицателен отговор или посочват, че не са сигурни. В отговорите на учениците отново се отразява важната роля на обучението по български език и упованието, което намират те, запознавайки се в по-широка степен със света именно в часовете по роден език.

От анкетираните 50 ученици 28 отговарят положително, а двадесет и двама отрицателно на последния въпрос – „Смяташ ли, че уроците по български език и по чужд език трябва да се свързват по-често чрез общи проекти или упражнения?“. В това отношение реализирането на подобни инициативи би било полезно за практическото обучение и разглеждането на постигнатите резултати.

Настоящото изследване на нагласата на учениците от 8. клас чрез проведената анкета на тема „Как обучението по български език и обучението по чужд език си помагат“ води до следните основни изводи.

– Учениците се уповават на обучението по български език в училище като фактологично условие за своето чуждоезиково обучение.

– Обучението по български език спомага за разбирането, критичното мислене и стремежа към усъвършенстване на уменията за грамотност – важна основа за ефективно изучаване на чужди езици, а и на всички учебни предмети.

– Обучението по български език благоприятства активността, увереността и чувството за културна принадлежност на обучаемите.

– Обучението по български език помага на учениците при изучаването на чужд език най-вече за разбиране на граматиката, за обогатяване на речниковия запас и за разбиране на езиковите правила.

– Обуславя се необходимостта от повече упражнителни уроци по български и по чужд език.

– Необходимо е насърчаване на вътрешната нагласа на учениците за учене на български и на чужд език.

– Почти всички от анкетираните имат склонността да забелязват прилики и разлики между българския език и чуждия език.

– Затвърждава се важността на изграждането и усъвършенстването на учениковия стереотип за учене и в частност на начините за учене на език.

– За учениците ценността на обучението по българския език изхожда най-вече от възприемането му като роден, от една страна, и като базисно условие за усвояването на езиковата система на чуждия език, от друга.

– Относно нагласата на учениците за обучението по български и чужд език се забелязва силна социалната отговорност и стремеж към личностно развитие.

– За оптималното обучение по български и чужд език, както и за активното участие на учениците в обучителния процес принципно е изключително важно да се взема предвид интересът на учениците за учене на български и на чужд език.

Предвид посочените изводи става ясно, че обучението по български език и обучението по чужд език си помагат в редица отношения. Тъй като проведената анкета е сред ученици от представителна гимназия в добре развита част от страната, проучване и в други региони и класове би било полезно.

Освен това е редно да се отбележи, че в още по-задълбочен план подобно изследване изисква в по-голяма степен индивидуален подход. Такъв подход ще доведе до още по-сложно изследване, но и до още по-реални изводи, тъй като темата е силно индивидуална. А изводите и ползите за теорията и практиката в обучението по български и чужд език биха се обогатили допълнително, ако бъдат взети предвид домашната среда, типовете родители и изобщо личностните типове, с които учениците взаимодействат.

Интернет източници:

Ангелова:< https://liternet.bg/publish/tangelova/roliata.htm#1a>

Jiang: Jiang, J. (2022) An exploratory study on learner agency and second language writing practices of Korean high school students. SpringerOpen, <https://doi.org/10.1186/s40862-022-00158-1>

Dong & Yasin: Research on Effective Teaching in High School English Classrooms from the Perspective of Second Language Acquisition (Dong, X., Yasin, M., (2025). Forum for Linguistic Studies (FLS) <https://doi.org/10.30564/fls.v7i10.11580>

REFERENCES

Jiao & Liang: Jiao, S., Liang, F., (2022). *Sustainable Development of High School English Learners in China: Motivation and Its Impact on Their English Achievement.* Multidisciplinary Digital Publishing Institute (MDPI). <https://doi.org/10.3390/su141912619>

He, A.E., (2012). *Systematic use of mother tongue as learning/teaching resources in target language instruction.* <https://doi.org/10.1186/2191-5059-2-1>

Karunanithi, P., Dr. Sivanathan, I. (2025). *The Role of Mother Tongue in Shaping Educational Outcomes.* <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBSS/v15-i8/26307>

THE INTERRELATIONSHIP BETWEEN BULGARIAN AND FOREIGN LANGUAGE INSTRUCTION

Abstract. This article examines the fundamental relationship between Bulgarian and foreign language studies in secondary school, based on the attitudes of 8th grade students. Their opinions are examined through a survey that seeks an answer to the question of how the study of Bulgarian affects the study of a foreign language and vice versa. The emphasis is on the usefulness and interdependence of language subjects from the perspective of the respondents. The study seeks to highlight and revisit important issues regarding the native and foreign language learning process in order to draw conclusions useful for theory and practice.

Keywords: Teaching; Bulgarian Language; Foreign Language; Survey; Students' Attitude

✉ **Boryana Nikolova**
National High School in Finance and Business (NHSFB)
1, Rozova dolina St.
1421 Sofia
Bulgaria
E-mail: Nikolova.b@nfsg-sofia.org